

Студент 4 курсу

факультету обліку і аудиту ХНЕУ

РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА РЕЗЕРВИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Анотація. Розглянуто сутність рентабельності продукції як показника економічної ефективності діяльності підприємства, завдання аналізу рентабельності продукції, фактори, що впливають на зміну рівня рентабельності, та шляхи підвищення резервів рентабельності продукції.

Аннотация. Рассмотрены сущность рентабельности продукции как показателя экономической эффективности деятельности предприятия, задачи анализа рентабельности продукции, факторы, влияющие на уровень рентабельности, и пути повышения резервов рентабельности продукции.

Annotation. The paper deals with the essence of the profitability of products as indicators of economic efficiency of enterprise activities, the tasks of analysis of products profitability, the factors affecting the profitability and the ways to improve the provision of product profitability.

Ключові слова: рентабельність продукції, ефективність, фактори, ціна, собівартість, резерв, прибутковість, прибуток.

Метою будь-якої підприємницької діяльності є досягнення позитивного економічного ефекту у вигляді прибутку. Прибуток є абсолютним показником, рентабельність характеризує рівень прибутковості у відносному значенні. Чим більше приділяється уваги рентабельності, тим більш успішно функціонує підприємство. Особливо важливим питанням дослідження рентабельності стає в сучасних умовах господарювання.

Дослідженню рентабельності продукції та резервів її підвищення приділено багато уваги у роботах науковців. Цим питанням займалися Баканов М. І., Шеремет А. Д., Мельник М. В., Сайфулін Р. С., Грабовецький Б. Є., Савицька Г. В., Чумаченко М. Г., Болюх М. А., Бурчевський В. З., Андрійчук В. Г. [1 – 6]. Авторами розроблено методики розрахунку показників рентабельності та аналізу впливу факторів на рівень рентабельності.

Шеремет А. Д. та Сайфулін Р. С. дають визначення рентабельності як показника економічної ефективності виробництва на підприємствах, який комплексно відображає використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів [2]. На думку автора, визначення є узагальнюючим та розкриває сутність терміна не повною мірою. Більш конкретним є визначення, яке надає Андрійчук В. Г. "рентабельність – поняття, що характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) повністю відшкодує витрати на її виробництво й одержує прибуток як головне джерело розширеного відтворення" [6].

Метою даної роботи є вивчення сутності рентабельності продукції, її показників, факторів, що на неї впливають та резервів її підвищення.

Завдання дослідження – вивчення рентабельності продукції як показника економічної ефективності, дослідження факторів, що впливають на рівень рентабельності, пошук резервів підвищення рівня рентабельності. Об'єктом дослідження є рентабельність продукції.

Предмет дослідження – показники рентабельності, фактори, що впливають на рівень рентабельності, резерви підвищення рентабельності.

Величина прибутку не завжди характеризує ефективність діяльності підприємства. Індикатором ефективності функціонування підприємства є показники рентабельності його діяльності. Рентабельність характеризує рівень прибутковості, вона більшою мірою, аніж прибуток характеризує кінцеві результати діяльності підприємства. Тому, щоб оцінити ефективність роботи підприємства, одержаний прибуток необхідно співвіднести зі здійсненими витратами. Співвідношення прибутку із понесеними витратами становлять рентабельність.

Рентабельним є такий стан діяльності, коли протягом певного періоду грошові надходження компенсують понесені витрати, створюється і накопичується прибуток. Протилежним станом є збитковість, коли грошові надходження не компенсують понесені витрати.

Вибір і послідовність аналізу визначається його завданнями. Більшість науковців схиляються до такого переліку завдань рентабельності продукції:

- оцінка виконання визначених параметрів (плану, прогнозу тощо);
- вивчення динаміки показників;
- визначення факторів зміни їхнього рівня;
- пошук резервів зростання рентабельності;
- розроблення заходів для використання виявлених резервів [5].

Рентабельність продукції показує, скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції. Зростання даного показника є наслідком зростання цін при постійних витратах на виробництво реалізованої продукції (робіт, послуг) або зниження витрат на виробництво при постійних цінах, тобто про зниження попиту на продукцію підприємства, а також більш швидкого зростання цін, ніж витрат.

Показники рентабельності є основними характеристиками ефективності господарської діяльності. Вони використовуються для оцінки результатів діяльності підприємства, його структурних підрозділів, у ціноутворенні, інвестиційній політиці, для порівняльного аналізу споріднених підприємств, що виробляють таку саму продукцію, для вибору варіантів формування асортименту і структури продукції, аналізу раціональності виробництва продукції.

У межах аналізу рентабельності продукції виділяють три види показників:

- 1) рентабельність окремих виробів;
- 2) рентабельність реалізованої продукції;
- 3) рентабельність виробництва [5].

На рівень рентабельності продукції впливає ряд факторів. Їх можна умовно розділити на 4 групи:

1) зміна структури продукції, що випускають – зміна питомої ваги окремих видів продукції в загальному обсязі її виробництва;

2) зміна рівня витрат (зміна собівартості) на виробництво випущеної продукції по підприємству в цілому в результаті зміни собівартості виготовлених конкретних видів продукції за рахунок дії технічних та організаційних факторів;

3) зміна цін та тарифів на спожиті при виготовленні продукції матеріальні, паливно-енергетичні, фінансові ресурси, а також на вартість робочої сили;

4) зміна цін на випущену продукцію [7].

Чи не найважливішим етапом аналізу рентабельності є виявлення резервів її підвищення. Резерви підвищення прибутку (а відповідно й показників рентабельності) доцільно визначати за окремими видами продукції.

Основними джерелами резервів зростання прибутку та рентабельності є, по-перше, зниження собівартості продукції. Зниження собівартості може відбуватися внаслідок економії ресурсів, удосконалення матеріало-технічної бази, поліпшення використання основних виробничих фондів. У результаті поліпшення використання основних фондів, особливо активної частини, утворюється економія матеріальних та енергетичних ресурсів, знижуються амортизаційні відрахування. На рівень рентабельності певний вплив робить реалізація зайвого устаткування – скорочується середньорічна вартість основних виробничих фондів. Середньорічна вартість основних виробничих фондів залежить від їх структури, вікового складу парку устаткування, наявності фізично зношеного та морально застарілого обладнання.

Найчастіше підвищення рівня рентабельності відбувається за рахунок збільшення обсягів реалізації або за рахунок підвищення відпускних цін.

Важливе значення також мають структурні зрушення в асортименті продукції, що випускається. Асортимент продукції безпосередньо впливає на приріст прибутку.

Не менш важливими є такі фактори, як підвищення якості продукції, що випускається, пошук найбільш вигідних ринків збуту, реалізація продукції в більш оптимальні строки.

Поліпшення використання обігових коштів також сприяє зростанню рівня рентабельності.

Наук. керівн. Хмеленко Г. Г.

Література: 1. Баканов М. И. Теория экономического анализа : учебник / М. И. Баканов, М. В. Мельник, А. Д. Шеремет ; под ред. М. И. Баканова. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 536 с. 2. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 368 с. 3. Грабовецкий Б. С. Экономический анализ : навчальний посібник / Б. С. Грабовський. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с. 4. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : учебное пособие / Г. В. Савицкая. – 7-е изд., испр. – Мн. : Новое знание, 2002. – 704 с. 5. Экономический анализ : навч. посібн. / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К. : КНЕУ, 2001. – 540 с. 6. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с. 7. Крылов Э. И. Анализ рентабельности и себестоимости : учебное пособие / Э. И. Крылов, В. М. Власова, А. А. Оводенко. – СПб. : СПбГУАП, 2004. – 380 с.